

W E E K B L A D

VAN HET

NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE.

INHOUD: Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, Prof. A. P. FOKKER, Openingsrede van de zes-en-dertigste Algemeene Vergadering. — Dr. A. A. G. GUYE, Jaarverslag. — Dr. S. DE JAGER, Particuliere correspondentie. — Berichten Buitenland en Binnenland. — Personalía.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER
GENEESKUNST.

OPENINGSREDE VAN DE ZES-EN-DERTIGSTE ALGEMEENE VERGADERING
DER NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER
GENEESKUNST.

GEHOUDEN TE MIDDELBURG, DEN 13den JULI 1885.

DOOR DEN VOORZITTER

Prof. A. P. FOKKER.

M. H. H. Afgevaardigden en Leden der N. M. t. b. d. G.!

Terwijl in een gedeelte van ons werelddeel eene moorddadige ziekte heerscht en uit de meeste landen van Europa artsen naar Spanje zijn gezonden, om de FERRAN'sche inenting te controleeren, behoef ik waarlijk niet naar een onderwerp te zoeken, om bij de opening uwer Algemeene Vergadering te behandelen.

De door FERRAN gevonden inenting, en de inenting tegen infectieziekten in het algemeen, verdienen in hooge mate uwe belangstelling. Niet alleen, omdat die zelfs voor het groote publiek one of the topics of the day geworden zijn, maar vooral ook, omdat zij tot de verwachting aanleiding geven, dat voor de interne geneeskunde en hare beoefenaars eene geweldige revolutie aanstaande is.

Het is toch thans een bewezen zaak, dat, zoo niet alle, dan toch verreweg de meeste ziekten, die de interne medicus gewoon is te behandelen, voor zover het geen intoxicatiën zijn, tot de groep der infectieziekten behooren.

Het is toch in de laatste jaren gelukt, het bestaan der vijandige daemonen,

aan wier in het lichaam binnendringen van oudsher het ontstaan dier ziekten werd toegeschreven, tot den rang der bewezen feiten te verheffen.

Mag men nu in redelijkheid niet verwachten, dat met den triomf van het ontologisch ziektebegrip het rijk dier daemonen uit zal zijn en de verderfelijke invloed, dien zij steeds op het volksbestaan hebben uitgeoefend, voor altijd zal zijn gebroken.

Te meer M.H., omdat op den weg, die daartoe leiden kan, de eerste schreden reeds gedaan zijn.

Dat de meeste van die infectieziekten denzelfden individu slechts eenmaal plegen aan te tasten, was reeds lang voor onze jaartelling bekend. Daarvan werd 30 eeuwen geleden in Indië reeds partij getrokken, om door de zoogenaamde variolatie, later op JENNER's voorslag door de vaccinatie vervangen, pokziekte te voorkomen.

Steeds heeft men er naar gestreefd op dergelijke wijze kunstmatig immuniteit ook tegen andere infectieziekten tot stand te brengen. Maar eerst in onze dagen zijn die pogingen geslaagd en is het gelukt, voor sommige infectieziekten vaccins te bereiden, wier inenting, zonder hinderlijke of gevaarlijke ziekteverschijnselen te veroorzaken, evengoed als het doorstaan der ziekte zelve, immuniteit nalaat.

Indien nu de verwachtingen, die velen van de moderne inentingsmethoden koesteren, werden verwezenlijkt en voor iedere infectieziekte het vaccin werd gevonden, zouden de eischen, die de maatschappij aan hare artsen stelt, natuurlijk geheel van aard veranderen.

Infectieziekten zouden niet meer voorkomen, behalve bij eene categorie van geloovigen, die tegen een of tegen alle vaccins gemoedsbezwaren gevoelen, zoodat diagnostiek, pathologie en pathologische anatomie alleen nog in seminariën zouden worden onderwezen, waar men de specialiteiten kweekt, aan welke een gemoedsbezwaarde lichaam en ziel zal mogen toevertrouwen. Maar de gewone arts zou de omvangrijke kennis, die hij thans moet meester zijn, grotendeels kunnen rekenen tot de obsoleta. Waar hij thans hoofdzakelijk zijne zorgen wijdt aan patiënten aan infectieziekten en intoxicatiën, welke laatste door eene verstandige wetgeving omtrent het vervalschen van levensmiddelen dan toch ook wel obsoleet zullen geworden zijn, zou hij nog slechts vertrouwd moeten zijn met die kwalen en gebreken, die de gevolgen zijn van de normale involutie van het menschelijk lichaam. Doch zijne voornaamste bezigheid zou zijn het verrichten van vaccinatiën, zijne hoofdvakken de bacteriologie en de biologie der lagere organismen.

Toch zou voor den gewonen practicus, dien men dan juister den naam vaccineur zou kunnen geven, de gouden eeuw zijn aangebroken.

Geen consulten meer, dus ook geen strijd van belangen tusschen artsen en consulteerende hoogleraren. Geen nachtvisites. Geen visites meer, waar haast bij is. Geen zure gezichten van gewezen patiënten bij het indienen der rekening, want de vaccineur zou het voorbeeld der tegenwoordige specialiteiten kunnen volgen en iedere vaccinatie comptant laten betalen. En, dat de jaarlijksche verdiensten niet minder zouden zijn dan thans, mogen we opmaken uit het feit, dat eene kunstmatige immuniteit, niet zooals eene op de gewone wijze verkregene, levenslang, maar slechts een onbepaald aantal, soms niet langer

dan een of twee jaren duurt. Vandaar de noodzakelijkheid, om ieder individu te revaccineeren zoo dikwijls de bekende duur der nawerking van een bepaald vaccin of het voorkomen van een enkel ziektegeval bij een gemoedsbezwaarde dit wenschelijk zou doen schijnen.

Tegen al die voordeelen zou alleen dit nadeel over staan, dat het registreeren van al die vaccinatiën en revaccinatiën eene belangrijke administratieve werkzaamheid zou vorderen. Doch misschien zou het door de Afdeeling Limburg gewenschte livrettenstelsel alsdan door de artsen meer naar waarde worden geschat.

Vergunt mij nu, M.H., de vraag, of het geoorloofd is, op de jongste ontdekkingen omtrent kunstmatige vaccins groote verwachtingen te baseeren, aan een nader onderzoek te onderwerpen. Natuurlijk moeten daarbij de inenting met onverzwakte smetstoffen buiten beschouwing blijven, al leert dan ook de longziekte van het vee ons, dat eene onverzwakte smetstof *bij een gezond individu* ingeënt als vaccin kan werken en slechts den allerlichtsten graad der ziekte te voorschijn roepen. Juist hier echter is het gebleken, dat van deze inenting weinig resultaat mag worden verwacht, omdat de inentingsstof alleen dan verkrijgbaar is, als eene epidemie reeds heerscht, zoodat deze laatste niet door de inenting kan worden *voorkomen*.

Op dit oogenblik kennen wij drieërlei methoden, om door verzwakking van smetstoffen vaccins te verkrijgen:

- 1°. herhaalde overbrenging bij dezelfde diersoort,
- 2°. overbrenging op eene andere diersoort en
- 3°. het cultiveeren der smetstoffen buiten het lichaam onder bepaalde physieke en chemische verhoudingen.

De eerste methode, het overbrengen eener smetstof op een groot aantal individuen van dezelfde diersoort, is herhaaldelijk beproefd. Als dit eenmaal gelukt is, is het bij de schaapspokken geweest. Hier zou toch de smetstof, nadat die eenige malen het lichaam van een gezond schaap gepasseerd was, dermate verzwakt worden, dat zij bij verdere inenting niet meer eene algemeene infectie, maar slechts eene enkele lokale pok veroorzaakt, die toch immuniteit nalaat. Ik mag echter niet verzwijgen, dat door anderen die gradueele verzwakking der smetstof geloochend en de meening verdedigd wordt, dat reeds de eerste inenting bij een gezond schaap slechts eene lokale reactie zal veroorzaken. In elk geval is echter dit vaccin in de praktijk onbruikbaar gebleken. Immers zag men bij inenting met ovine, die 65, 98, ja 140maal slechts lokale pokken had veroorzaakt, plotseling en zonder bekende oorzaak algemeene infectie volgen en de inenting aanleiding geven tot het uitbreken eener epidemie van echte schaapspokken. Geen wonder dan ook, dat in Duitschland herhaaldelijk de eisch is gesteld, dat het inenten van schaapspokken zou worden verboden.

Ook pogingen, om door overbrenging op eene andere diersoort smetstoffen te verzwakken, zijn meermalen in het werk gesteld. Men ging uit van de meening, dat de koepokstof een door het passeeren der koe gemitigeerd variolagif zijn zou, eene meening, die, ofschoon zij door velen wordt voorgestaan, toch niet boven *allen* twijfel verheven is. De resultaten dier proefnemingen waren echter hoogst gering: de meeste smetstoffen konden niet op dieren wor-

den overgebracht en, zoo dit al het geval was, bleek het, dat zij daardoor toch geene verzwakking hadden ondergaan.

De eenige, die men als positieve resultaten zou kunnen aanmerken, leverden de bekende proeven van PASTEUR met hondsdolheid. PASTEUR toch wil gevonden hebben, dat de smetstof van deze ziekte door herhaalde overbrenging op apen dermate verzwakt wordt, dat zij nu bij honden als een onschadelijk, doch werkzaam vaccin kan worden gebruikt. Aangenomen dat die waarneming juist is, dan blijft het nog de vraag, of daardoor het middel is gevonden om de hondsdolheid te voorkomen. Immers zou men dan, evenals men thans kinderen met koepokstof inent, alle jonge honden eenmaal of meermalen met dat verzwakte rabiesgif moeten vaccineeren. Doch hoe moet het daartoe noodige vaccin worden verkregen? Men kan dit niet op apen blijven voortteelen, want bij voortgezette kultuur op deze dieren neemt de virulentie langzamerhand af en verdwijnt weldra geheel. Men kan het evenmin op konijnen voortteelen, omdat volgens PASTEUR de door het passeeren van eenige apen gemitigeerde smetstof, bij konijnen ingeënt, langzamerhand hare oorspronkelijke virulentie terugkrijgt. De mogelijkheid, om voortdurend te kunnen beschikken over rabiesvaccin zou dus slechts bestaan, als er eene diersoort gevonden werd, bij welke de verzwakte smetstof kon worden voortgeteeld zonder dat zij, zooals bij konijnen, langzamerhand hare oorspronkelijke virulentie terugkrijgt of, zooals bij apen het geval is, die geheel verliest. Werd geene zoodanige diersoort gevonden, dan zou de vaccinatie slechts kunnen worden uitgevoerd door de onverzwakte smetstof in voorraad te houden en die telkens als men vaccineeren wilde, door middel van eenige apen te verzwakken. Het spreekt echter van zelf, dat het in voorraad houden der onverzwakte smetstof onvermijdelijke gevaren medebrengt en de kans van spontane infectie, die immers tegenwoordig hoogst gering is, daardoor misschien eer toe dan af zou nemen.

En wat de koepokstof zelve betreft, moet men niet vergeten dat, wat wij gewoon zijn de ontdekking van JENNER te noemen, niet kan worden aangemerkt als het resultaat onzer wetenschap, maar eenvoudig het werk van het toeval, of wil men liever, een empirisch verkregen feit is.

Ik kom dus, M.H., tot de derde methode, de methode om door fysieke en chemische invloeden de in eene voedingsvloei-stof gecultiveerde smetstoffen te mitigeeren.

Ook deze methode werd door PASTEUR gevonden en wel bij toeval. Eene kultuur van de organismen der kippencholera, die eenige maanden in het Laboratorium was blijven staan, bleek daardoor dermate te zijn verzwakt, dat zij als vaccin tegen die ziekte kon worden gebruikt en immuniteit tegen de onverzwakte smetstof veroorzaakte.

Korten tijd daarna werd door TOUSSAINT het eerst eene methode gevonden, om miltvuurbloed door verwarming tot 55° en bijvoeging van 1 pCt. phenol in een werkzaam vaccin tegen miltvuur te veranderen. TOUSSAINT ging daarbij uit van praemissen, die later onjuist gebleken zijn, doch zijne methode werd door PASTEUR beter geïnterpreteerd, verbeterd en op groote schaal toegepast.

Hoe staat het echter met de praktische resultaten? Van Fransche zijde vooral is de loftrumpet opgestoken en heeft men hoog opgegeven van het groot aantal runderen en schapen, dat volgens de methode van PASTEUR, zonder noe-

menswaardig verlies is ingeënt. Men is zelfs zoover gegaan, een groot aantal paarden in te enten, ofschoon in Frankrijk bij paarden slechts zelden spontaan miltvuur voorkomt. Maar de buiten Frankrijk genomen proefnemingen leverden resultaten, die niet zoo onverdeeld gunstig waren en leerden, dat het hoogst moeielijk is, om precies het tijdstip te bepalen, waarop de smetstof genoeg verzwakt is, om als vaccin te worden gebruikt. Was de verzwakking niet ver genoeg gevorderd, dan stierf een deel der ingeënte dieren, was de stof te ster verzwakt, dan volgde geen immuniteit, en KOCH heeft bewezen, dat een groot deel der gunstige Fransche inentingsresultaten moet worden toegeschreven aan het gebruiken van een te zwak vaccin. Als men nu verder in aanmerking neemt, dat uit onderzoekingen in het Gesundheitsamt gebleken is, dat door deze vaccinatie slechts bij enkele diersoorten immuniteit kan worden verkregen en dat, volgens PASTEUR, die immuniteit niet veel langer dan een jaar duurt, dan kan er slechts weinig overblijven van de hoog opgeschroefde verwachtingen, die men van deze inentingën gekoesterd heeft.

Het spreekt van zelf, M.H., dat, al hebben ook de thans bekende inentingsmethoden niet aan de verwachting beantwoord, daardoor de mogelijkheid niet is uitgesloten van nieuwe ontdekkingen, die misschien beter aan de behoeften der praktijk zullen voldoen. Toch geloof ik, dat wij ons geen illusies moeten maken en dat de voorstelling, die ik U zoo even gaf, dat door vaccinatiën infectieziekten geheel zouden kunnen worden voorkomen, wel altijd eene illusie zal blijven. Niet alleen om de groote daaraan verbonden praktische bezwaren, maar vooral omdat de pathologie leert, dat er infectieziekten zijn, die óf in het geheel geene, óf slechts eene zeer kort durende immuniteit nalaten, zoodat men, om een individu daarvoor te vrijwaren, hem telkens opnieuw zou moeten revaccineeren.

Wilde ik mij op speculatief terrein begeven, dan zou ik U echter kunnen wijzen op de mogelijkheid, dat er een enkel universeel vaccin gevonden werd, zoodat men door eene enkele vaccinatie, die desnoods op geregelde tijden herhaald werd, immuniteit tegen alle infectiën kon verkrijgen.

Dit schijnt U eene utopie. Toch is het dit niet. Ofschoon we het verschijnsel der immuniteit nog slechts onvolledig kennen, is het toch, vooral na de onderzoekingen van METSCHNIKOFF, meer dan waarschijnlijk, dat een bepaalde toestand der witte bloedcellen daarbij in het spel is. Zijn het toch deze vormelementen, die als onze natuurlijke verdedigers tegen infectie moeten worden beschouwd, die zich van in ons bloed binnengedrongen bacteriën meester maken, die omklemmen en insluiten, zoodat ieder wit bloedlichaampje beschouwd kan worden als eene isoleercel, waarin eene bacterie haar kerker en ook haar graf vinden kan. Indien men nu de oorzaak der immuniteit, die eene infectieziekte nalaat, zoekt in een verhoogd vermogen der witte bloedcellen, om bacteriën van eene bepaalde soort op te vangen en te vernietigen, welk vermogen door overerving op de later gevormde witte bloedcellen overgaat, zou men de mogelijkheid niet kunnen wegcijferen, dat er eene bacterie gevonden werd, die door vaccinatie in het lichaam gebracht, de witte bloedcellen zoo krachtig op het opvangen van bacteriën africhtte, dat zij daardoor niet alleen eene enkele soort, maar alle soorten zonder onderscheid leerden vernietigen. Het zou mij te ver voeren hier alle feiten bijeen te brengen, die deze hypothese zouden kunnen

bevestigen. Alleen veroorloof ik mij te wijzen op de in Spanje door FERREAN gedane vaccinatiën tegen cholera. Voor zoover het mogelijk is daarover te oordeelen, is het door hem gebruikte vaccin septisch en zijn de hoogst gunstige statistische resultaten van zijne inentingën, als zij ten minste niet den naam cosas de España verdienen, slechts te verklaren door aan te nemen, dat de septische infectie het natuurlijk weerstandsvermogen van de ingeënte personen, ook tegenover eene andere infectie, de cholera, verhoogd heeft.

Het zal U gebleken zijn, M.H., dat naar mijne meening vooralsnog geen reden bestaat om aan te nemen, dat inentingën ons in de toekomst voor infectiën zullen vrijwaren. De vraag ligt voor de hand, of het menschdom dan de speelbal zal moeten blijven van de booze geesten, die eedmaal in den vorm van bacteriën PANDORA's doos zijn ontvloden, en bij die vraag wensch ik uwe aandacht nog te bepalen.

PETTENKOFER heeft onlangs de zorg tegen infectie vergeleken met de maatregelen tegen brand, die de bewoners van een met stroodaken voorzien dorp, dat door eene spoorweglijn wordt doorsneden, met het oog op de vonken der locomotief moeten nemen.

Tweeërlei wegen staan voor hen open: de vonken der locomotief opvangen of de daken hunner woningen in plaats van met stroo met pannen bedekken.

Een geestig Engelsch schrijver heeft eenige jaren geleden in Erehwon (Nowhere) eene schets gegeven van eene denkbeeldige maatschappij, waarin het gebruik heerschte, twee klassen van lijders, zieken en misdadigers, op eene geheel andere wijze te behandelen dan in onze maatschappij gebruikelijk is.

Terwijl wij eenen zieke beklagen en hem de vrijheid geven zijne smetstoffen aan medemenschen en nakomelingen mede te deelen, maar een misdadiger straffen en isoleeren, was men in Erehwon gewoon, den zieke in de gevangenis te werpen en op die wijze onschadelijk te maken, maar bewaarde zijn medelijden voor den misdadiger, dien men op alle mogelijke wijze de sympathie betoonde, die wij slechts voor zieken gevoelen.

Gij moogt, M.H., meenen, dat dat systeem niet met onze zeden strookt, doch kunt het in beginsel niet afkeuren. Immers hoe vaak is niet ziekte het gevolg van eigen schuld, van het veronachtzamen van gezondheidsmaatregelen, van onmatigheid, van roekeloosheid en hoe onbillijk is het niet, dat een toekomstig geslacht de kwalen en ziekten van zijne ouders overerft. Maar aan den anderen kant, hoe dikwijls is niet hij, die eene misdaad pleegt, de speelbal der omstandigheden, waaronder hij geleefd heeft en opgevoed is. Wie uwer leest zonder instemming de schoone woorden, die GOETHE zijn *Gretchen* in den mond gelegd heeft, en wie kan het wraken, dat de bewoners van Erehwon den dronkaard, den moordenaar, den falsaris beklaagden en aan de zorgen toevertrouwden van eene faculteit, waarvan de leden den karakteristieken naam van straighteners, rechtmakers, voerden.

Ik moet bekennen, dat ik bij het lezen van dit merkwaardige boek een oogenblik geloofd heb, dat de schrijver gelijk had en het isoleeren van alle zieken het middel moest zijn, om ons voor infectieziekten te behoeden. Toch ben ik daarvan teruggekomen, toen ik de zaak uit een praktisch oogpunt beschouwde. Hoe zou het toch mogelijk zijn in iedere plaats, voor iedere

infectieziekte een afzonderlijk isoleergebouw op te richten en dit te voorzien van artsen en oppassers, die natuurlijk eveneens van alle verkeer met gezonden zouden moeten worden uitgesloten, en ik geloof, M.H., dat gij met mij van meening zult zijn, dat dergelijke voorziening, zelfs in onze groote steden, praktisch onbereikbaar zou zijn.

Doch wanneer wij eenstemmig de consequente toepassing van het isoleerstelsel bij infectieziekten verwerpen, is het dan wel mogelijk de inconsequente toepassing, thans ten onzent in gebruik, te verdedigen en moeten wij, die bij onderzinking het vexatoire, onbillijke en onnutte systeem van onze wet op de besmettelijke ziekten hebben leeren kennen, niet nog een stap verder gaan dan de vorige Algemeene Vergadering deed en dit systeem ook bij andere ziekten dan mazelen wraken?

Mijns bedunkens kan het antwoord op die vraag slechts toestemmend zijn en is zoowel voor ons, artsen, als voor den Staat de tijd gekomen, waarop wij onze aandacht hoofdzakelijk moeten vestigen op het tweede gedeelte van het door PETTENKOFER gestelde dilemma, en aangezien wij de vonken der locomotief toch niet vermogen op te vangen, onze rieten daken door onbrandbare pannen vervangen. Vergunt mij, M.H., dit nog met een enkel woord toe te lichten.

Men is gewoon van de infectieziekten eene groep af te zonderen, de zoogenaamde miasmatisch-contagieuze en aan te nemen, dat de verbreiding der eersten slechts van de overbrenging der smetstof afhankelijk zou zijn, terwijl voor de laatsten bovendien nog miasmatische praedispositie noodig is.

Ileotyphus bijv. geldt slechts daar voor besmettelijk, waar tengevolge van een bepaalden toestand van den bodem de bewoners daarvan tijdelijk of bij voortdoring zijn vatbaar gemaakt en men schroomt dan ook niet in vele ziekenhuizen lijders aan die ziekte met de andere patiënten in dezelfde localiteiten te verplegen.

Met welk recht neemt men echter aan, dat voor de zuiver contagieuze ziekten de opname der smetstof de *eenige* ziekmakende factor zijn zou?

Het feit, dat bij dieren sommige infectieziekten kunnen worden geïnoculeerd, vermag dit niet te bewijzen, daar toch een groot verschil bestaat tusschen die inoculatie en de infectie langs natuurlijke weg, zooals die gewoonlijk bij menschen voorkomt.

Bij de infectie door inoculatie toch wordt de smetstof óf in overmatige hoeveelheid in het onderhuidsche bindweefsel, óf direct in het bloed ingebracht.

Moge ook in het laatste geval de hoeveelheid ingebrachte smetstof gering zijn, toch zal op hetzelfde oogenblik een groot aantal bacteriën in het bloed komen, terwijl bij de infectie op natuurlijke weg het aantal dier bacteriën, daar de meesten door de lymphklieren worden teruggehouden, zich tot een of tot enkelen bepalen zal. Hier zullen dus de in het lichaam aanwezige smetstofvernietigende momenten veeleer in staat zijn de in het bloed binnengedrongen bacteriën te vernietigen, terwijl zij daartoe niet bij machte zijn, als die bij inoculatie in groote hoeveelheid en tegelijkertijd worden ingebracht.

Bovendien leert de dagelijksche ervaring, dat eene infectieziekte gewoonlijk van de bewoners eener plaats, die niet door het eenmaal doorstaan der ziekte immuniteit hebben verworven, slechts een zeer klein gedeelte aantast, er zijn er zelfs — als voorbeeld noem ik U de scarlatine — die van de leden van hetzelfde gezin dikwijls slechts een enkelen aantasten.

Kan men nu werkelijk meenen, dat de leden van zoodanig huisgezin, die niet worden aangetast, ook niet met de smetstof zouden zijn in aanraking gekomen en die niet door longen en maag zouden hebben opgenomen?

Kan men in het feit, dat in onze groote steden altijd variolalijders aanwezig zijn, doch slechts nu en dan eene epidemie daarvan volgt, alleen het werk van het toeval zien?

Is het mogelijk, terwijl men op allerlei plaatsen in den bodem de sporen van kwaadaardig oedeem kan vinden, het feit, dat epizootiën van die ziekte slechts op enkele plaatsen en onder bepaalde atmosferische invloeden plegen voor te komen, door de van physische invloeden afhankelijke opname der smetstof te verklaren?

Neen, M.H. Hij, die dat doet, miskent de resultaten der epidemiologie en vormt zich geene juiste voorstelling van de ongelooflijk snelle en ruime verbreiding van bacteriën door de lucht.

Veel waarschijnlijker is het, dat het beperkt blijven van zoo menige epidemie slechts het gevolg is van het ontbreken van de vatbaarheid bij de individu's om door langzaam volgende opname eener minimale hoeveelheid smetstof te worden geïnfecteerd. Ik ga zelfs nog een stap verder en beweer, dat die vatbaarheid bij den normalen mensch ontbreekt en eerst dan ontstaat als uitwendige nadeelige invloeden, evenals het miasma van PETTENKOFER, voortdurend of tijdelijk hun invloed hebben doen gelden.

Al zijn de huizen van een dorp ook met stroo gedekt, toch maken de vonken der locomotief geen brand als dat stroo, zooals men in ons klimaat voor normaal mag houden, voortdurend is natgeregend; eerst dan ontstaat brand als eene kort of langdurende droogte de praedispositie om te branden heeft aangebracht.

Welnu, M.H., in een dergelijken toestand bevindt zich de mensch tegenover natuurlijke infectie. Een gezond mensch zal die in den regel weerstaan, maar hij vermag dat niet meer, als hij tegelijkertijd aan andere schadelijke invloeden is blootgesteld.

Vraagt men nu welke schadelijke invloeden ons voor infectie vatbaar maken, dan zou ik daarop antwoorden alle antihygiënische factoren, die, al zijn ze in onze maatschappij reeds voor een klein deel verbeterd, zich toch nog in zoo ruime mate doen gelden. Al brengen die dan ook voor zich geen ziekteverschijnselen voort, die ons aan het ziekbed kluisteren, toch vermag bijna niemand zich aan hunnen invloed te onttrekken en is het aan hen te wijten, dat slechts weinig menschen zich in eene volmaakte gezondheid mogen verheugen.

De tijd ontbreekt mij hier de hypothese te ontwikkelen, dat de oorzaak van onze nog steeds veel te groote vatbaarheid voor infectieziekten gelegen is in eene chronische vergiftiging door rottingsorganismen. Ik onthoud mij dus daarvan, te meer, omdat het voornaamste argument, dat voor die hypothese zou kunnen worden aangevoerd, zoo zeer voor de hand ligt, dat ik er uwe aandacht niet op behoef te vestigen. Als immers de witte bloedcellen, onze natuurlijke verdedigers tegen infectie, tegen in het bloed gedrongen bacteriën zijn, spreekt het van zelf, dat zij die functie niet naar behooren kunnen vervullen, als zij voortdurend werkzaam moeten zijn om rottingsbacteriën te vernietigen. Doch genoeg, M.H. Ik besluit.

Wat PETTENKOFER verlangt, dat wij onze rieten daken door steenen zullen vervangen, is reeds door HIPPOCRATES geëischt, die aan den toestand van lucht, drinkwater en bodem het hoofdgewicht toekende, waar de mensch zijne gezondheid wil bewaren. Het is meer dan tijd, dat onze moderne maatschappij gaat begrijpen, dat het opvangen van vonken slechts een armzalig palliatief is, maar de ware wijsheid een onbrandbaar materiaal eischt.

En nu, M.H. Met de uitdrukking van mijn wensch, dat ons bijeenzijn opnieuw strekken zal om den band, die de leden onzer Maatschappij broederlijk verbindt, nog te versterken, verklaar ik de 36ste Algemeene Vergadering voor geopend.

JAARVERSLAG OVER DEN STAAT EN DE WERKZAAMHEDEN VAN DE MAATSCHAPPIJ
EN HARE AFDEELINGEN,

GELEZEN IN DE ZES-EN-DERTIGSTE ALGEMEENE VERGADERING TE MIDDELBURG,

den 13den Juli 1885,

DOOR

Dr. A. A. G. GUYE,

Hoofdbestuurder-Secretaris.

*Mijne Heeren! Afgevaardigden en Leden der Nederlandsche Maatschappij
tot bevordering der Geneeskunst!*

*In 't verleden ligt het heden,
In het nu, wat worden zal.*

Zoo klonk het mij onwillekeurig in de ooren, toen ik mij neêrzette om het jaarlijksch Verslag gereed te maken, hetwelk mijn plicht mij voorschrijft om U op de Algemeene Vergadering op te dissen. Ik sloeg namelijk in de Handelingen onzer Maatschappij de bladzijden op, waar het een en ander te vinden is omtrent de twee Algemeene Vergaderingen, die onze Maatschappij reeds in deze Hoofdstad van Zeeland gehouden heeft. En het is te verklaren. Zijn die woorden immers niet eene, misschien ietwat banale, uitdrukking van de wet van historische ontwikkeling, waaraan elk organisch wezen gehoorzaamt. Die uitdrukking is evenwel eenzijdig, en beantwoordt meer aan de etymologische beteekenis van het woord ontwikkeling dan aan de ruimere beteekenis, die dat woord allengs, vooral in de Darwinistische natuurbeschouwing van onzen tijd, verkregen heeft. Niet alleen erfelijkheid en praedestinatie, ook wijziging onder gewijzigde omstandigheden is onze voorstelling van ontwikkeling.

Ik laat evenwel voor een oogenblik die wijzigingen buiten beschouwing en zie alleen het constante, het erfelijke in de ontwikkeling onzer Maatschappij, die ik immers het recht heb als een organisch en levend wezen te beschouwen, zoo goed als de philoloog van onzen tijd dat doet ten aanzien van de taal en